

زن، خانواده و تربیت فرزند از منظر قرآن

مؤلفان:

دکتر سوسن آفاجانبگلو

(عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور)

علیرضا نواصر

زهرا غلامی

زهرة خدری

حکیمه صدوقی

زن، خانواده و تربیت فرزند از منظر قرآن

دکتر سوسن آقاجانگللو

علیرضا نواصر

زهره غلامی

زهره خدیری

حکیمه صدوقی

نشر ورجاوند

زن، خانواده و تربیت فرزند از منظر
قرآن/ مؤلفان سوسن آقاجانگللو...و
دیگران؛

تهران: ورجاوند، ۱۳۹۲.

۳۰۸ ص.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا
مؤلفان سوسن آقاجانگللو، علیرضا
نواصر، زهره غلامی، زهره خدیری،
حکیمه صدوقی.

خانواده -- جنبه های قرآنی

خانواده -- جنبه های مذهبی - اسلام

زناشویی (اسلام) -- جنبه های قرآنی

تربیت خانوادگی (اسلام) -- جنبه های
قرآنی

والدین و کودک (اسلام)

زنان در قرآن

آقاجانگللو، سوسن، ۱۳۳۷ -

BP۲۳۰/۱۷/ز۹ ۱۳۹۲

۲۹۷/۲۸۳۱

کتابخانه ملی ایران ۳۱۶۴۸۲۷

چاپ اول، تابستان ۱۳۹۲

۱۰۰۰ نسخه

حروفچینی: ورجاوند

طرح جلد: آزاده پوریافرانی

چاپ و صحافی: مدیران

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۷۶۷ - ۱۶ - ۲

ISBN 978-600-5767-16-2

تلفن: ۶۶۵۷۶۳۹۷-۹

varjavandnashr@yahoo.com

فروش اینترنتی در:

www.varjavandnashr@yahoo.com

۱۳۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۱۱
مقدمه.....	۱۳
فصل اول: (کلیات و تعاریف).....	۱۵
اهداف ازدواج.....	۱۵
معیارهای انتخاب همسر شایسته.....	۱۷
تعریف خانواده.....	۱۷
سازمان و اعضای خانواده.....	۱۸
وظایف و کارکرد خانواده.....	۱۸
روابط اعضای خانواده.....	۱۹
نقش و اهمیت خانواده.....	۱۹
حقوق کودکان.....	۲۰
فصل دوم: (زن و قرآن).....	۲۳
زن از منظر قرآن کریم.....	۲۳
آیات مرتبط با زن.....	۲۴
مراد از امر به صلاة و نحر بعد از منت گذاردن به اعطای کتف.....	۲۶
روایاتی راجع به زخم زبان زدن به پیامبر (ص) در مورد داشتن اولاد ذکور.....	۲۸
فاطمه (س) و کوثر.....	۳۲
اعجاز سوره کوثر.....	۳۳
ضمیر جمع درباره خدا برای چیست؟.....	۳۴
کوثر چیست؟.....	۳۸
عطای استثنایی در سوره استثنایی با الفاظ استثنایی.....	۳۹
معنای طهارت و بررسی منشأ پیدایش مفهوم طهارت و نجاست در بین مردم.....	۴۳
حاصل کلام در معنای جمله «زنان شما کشتزار شمایند».....	۴۶
حکم زنان در عادت ماهیانه.....	۴۸
مراد از نگهداری زن به وجه معروف یا طلاق دادن او به وجه نیکو.....	۵۵
با زندگی زناشویی معقول یا جدایی شایسته.....	۵۹
لزوم تعدد مجالس طلاق.....	۶۱
مفتی اعظم اهل تسنن و نظر شیعه در مسئله طلاق.....	۶۱
مرزهای الهی.....	۷۴
تشویق مردم به احسان و فضل نسبت به یکدیگر و روابط بین خود.....	۸۵
منظور از عدالت درباره همسران چیست؟.....	۸۵
مهر یک پشتوانه اجتماعی برای زن.....	۹۰

۹۴.....	سهم ارث همسران از یکدیگر.....
۹۶.....	ارث برادران و خواهران.....
۱۰۲.....	روش سهل و ممتنع قوانین کیفری اسلام.....
۱۰۷.....	وجه آوردن جمله «بعضکم من بعض» ...
۱۱۷.....	مقدار واجب از عدالت بین همسران متعدد که باید مرد مراعات کند.....
۱۲۵.....	اهل البیت و مخاطب آیه «پریدالله لیذهب...» چه کسانی هستند؟.....
۱۲۶.....	اثبات این که مراد از «اهل البیت» و مخاطب آیه تطهیر.....
۱۲۹.....	اشاره به فرق بین اسلام و ایمان و ...
۱۳۷.....	مطالبی درباره آیه تطهیر.....
۱۴۰.....	اخطار شدید به مزاحمان و شایعه پراکنان.....
۱۴۲.....	آفات بی حجابی.....

۱۴۹.....	فصل سوم: (خانواده و قرآن).....
۱۴۹.....	خانواده از منظر اسلام و قرآن.....
۱۵۰.....	کارکرد و جایگاه خانه در قرآن.....
۱۵۰.....	اهمیت خانواده در دوران کودکی.....
۱۵۱.....	اهمیت خانواده در دوران نوجوانی.....
۱۵۱.....	عوامل امنیت و ثبات خانواده.....
۱۵۱.....	آیات مرتبط با خانواده.....
۱۵۳.....	رعایت ادب در قرآن و استعاره‌ای لطیف درباره زوجین.....
۱۶۳.....	معنا و مراتب شرک و موارد استعمال کلمه «مشرک» و «کافر».....
۱۶۴.....	ملاک شایستگی در امر ازدواج ایمان است نه مرایای اعتباری دیگر.....
۱۶۵.....	ازدواج با مشرکان ممنوع است.....
۱۶۶.....	فلسفه تحریم ازدواج با مشرکان.....
۱۶۹.....	لطف و ظرائف دقیقی که در آیات طلاق به کار رفته است.....
۱۷۰.....	محلل یک عامل بازدارنده در برابر طلاق.....
۱۷۵.....	محدودیت‌های دیگر طلاق.....
۱۸۴.....	خرافاتانی که زنان را بیچاره می‌کرد!.....
۱۸۸.....	بخش دیگری از احکام طلاق.....
۱۹۰.....	نهی از به ارث بردن زنان.....
۱۹۲.....	معنای معاشرت به وجه معروف با زنان.....
۱۹۶.....	باز هم دفاع از حقوق زنان.....
۲۰۱.....	موقعیت طبیعی هر زن و مرد و اعمال آن‌ها موجب دارایی متفاوتی است.....
۲۰۵.....	گفتاری در معنای قیمومت مردان بر زنان.....
۲۱۲.....	شرح آیات درباره خلقت انسان از نفس واحد و نقض عهد.....
۲۱۴.....	کفران یک نعمت بزرگ.....
۲۲۲.....	گوشه‌ای از احکام طلاق، جدایی شایسته.....
۲۳۰.....	فلسفه حکم انتخاب همسر برای پیامبر(ص).....
۲۳۱.....	آیا قبل از ازدواج می‌توان به همسر آینده نگاه کرد؟.....
۲۳۵.....	«ظهار» یک عمل زشت جاهلی.....
۲۴۰.....	قسمتی از احکام ظهار.....
۲۴۳.....	نگاهی به موعظه.....

۲۴۷	شرایط طلاق و جدایی
۲۵۱	مدت عده طلاق
۲۵۱	احکام زنان مطلقه و حقوق آنها
۲۵۴	تکلیف بچه شیرخوار و زن مطلقه
۲۵۹	فصل چهارم: (تربیت فرزند و قرآن)
۲۵۹	روش‌های تربیت فرزند از منظر قرآن کریم
۲۶۱	آیات مرتبط با تربیت فرزند
۲۷۲	احسان به والدین
۲۷۸	گفت‌وگوی ابراهیم و اسماعیل(ع) درباره رویای ذبح و ...
۲۷۹	ابراهیم در قربانگاه
۲۹۵	دعا و درخواست و مرخصی خدا
۳۰۳	پایمال‌کنندگان حقوق والدین
۳۰۷	نتیجه‌گیری
۳۰۸	منابع و مأخذ

پیشگفتار

راه و روشی که قرآن برای انسانها ترسیم می‌کند، براساس قوانین آفرینش و نظام احسن بنا شده و مخاطب آن، انسان‌هایی است که به آن گرایش، ایمان و یقین پیدا کرده‌اند. این (قرآن) بیانی روشن برای مردم و راهنمایی بزرگ برای پرهیزکاران است. (آل عمران، ۱۳۸) برای چنین کسانی، پیام‌های قرآن، روشن و قابل درک است.

قرآن به‌صورتی موزون و دل‌انگیز، قوا و استعدادهای انسان را به سوی رشد و بالندگی سوق می‌دهد و همواره بر آن است که بین جسم و روح، عاطفه و عقل، دین و دنیا، فکر و عمل، کار و عبادت و در نهایت، بین انسان و خدا، ارتباطی منسجم و پیوندی ناگسستنی و پایدار ایجاد کند.

قرآن کریم، انسان را به‌صورت واحدی غیرقابل تجزیه و برخوردار از پیوندی حقیقی با نظام آفرینش در نظر می‌گیرد و در عین حال به تک‌تک قوا و استعدادها و نیازهای جسمی و روحی وی توجهی خاص مبذول می‌کند.

قرآن کریم، بر مکتب‌هایی که انسان را صرفاً موجودی مادی می‌انگارند و تنها به غرایز مادی او مجال ظهور می‌دهند و ابعاد معنوی روح او را نادیده می‌گیرند و همچنین بر فلسفه‌هایی که انسان را تنها به زندگی زاهدانه آکنده از بی‌خبری و بی‌دردی دعوت می‌کنند و سایر ابعاد وجودی او را از نظر دور می‌دارند، مهر بطلان می‌نهد، چرا که، هر دو بینش، منکر رشد و شکوفایی متعادل قوا و استعدادها و همچنین بهره‌وری طبیعی از نعمت‌ها، برای رشد و بروز خلاقیت‌ها در حیات طبیعه انسانی است.

از دیدگاه قرآن، انسان شگفت‌انگیزترین موجودات عالم خلقت است و خود عالمی است با امکانات بی‌شمار. دارای شایستگی مقام خلیفه الهی در روی زمین و مسجود فرشتگان.

قرآن در معرفی انسان، همه ابعاد وجودی او را در نظر می‌گیرد و خطوط کلی برنامه‌ای که ارائه می‌دهد، او را هماهنگ با طبیعت و فطرت و همسو با نظام آفرینش در جهت کمال یعنی از قوس نزول به سوی قوس صعود، دعوت می‌کند.

قرآن، همواره انسان را از افراط یا تفریط در ارضای نیازهای طبیعی برحذر می‌دارد و او را به سوی رشدی متعادل و متناسب سوق می‌دهد، در تعالیم اسلام، محور همه تلاش‌ها و کوشش‌های پیامبران آگاه کردن انسان‌ها به سرمایه‌های درونی و ارزش‌های وجودی و عزت نفس است. به کارگیری این سرمایه‌ها، پس از تزکیه نفس و زدودن تمام قید و بندها و عادات و رسوم غلط جاهلیت - در شکل و فرم جدید و قدیم آن - در جهت تبلور و شکوفایی تام و تمام استعدادهای فطری است.

در همه برنامه‌های تربیتی، توجه به مبدأ هستی، کاملاً محسوس است؛ چرا که انسان، مظهر جمیع اسماء و صفات الهی است و تنها رشد و پرورش انسان در ارتباط مستمر با مبدأ آفرینش است که معنا و جهت پیدا می‌کند و به انسان ارزش می‌دهد و او را برای حرکت به سوی کمال نهایی و قرب الهی، آماده می‌سازد.

ارزش‌هایی که قرآن برای زندگی انسان معرفی می‌کند، دارای اصولی ثابت و مطلق است و فضیلت‌هایی که مطرح می‌سازد، امری قراردادی و اعتباری نیست. سعادت و رستگاری جاوید، حقیقتی است که انسان تنها در سایه سعی و تلاش خالصانه و آگاهانه خود، می‌تواند بدان دست یابد.

از دیدگاه قرآن، انسان قدرت خودسازی و تأثیرگذاری در خود و دیگران را دارد. همچنان‌که از دیگران نیز متأثر می‌شود. از این‌رو، موجودی است قابل تعلیم و تربیت و نیازمند بدان و اساساً خود موضوع تعلیم و تربیت است.

شناخت حقیقت انسان و آشنایی با شئون وجودی وی و ارزش‌هایی که او باید به دست آورد و همچنین آشنایی با اسوه‌ها و شخصیت‌های برجسته‌ای که قرآن ترسیم می‌کند و عملکردها و موضع‌گیری‌های پیامبران در موقعیت‌های مختلف اجتماعی در مقابل طاغوت‌ها و ستمگران و قدرت‌طلبان و پیام‌ها و رسالت آن‌ها در ارتباط با مردم و حمایت از مستضعفین، همه و همه، اساس تعلیم و تربیت قرآنی را تشکیل می‌دهند.

مقدمه

قرآن کریم آخرین کتاب الهی که بر خاتم پیامبران نازل شده و دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است، از جمله جاودانه و همیشگی بودن آن، یعنی هر قدر که زمان می‌گذرد و انسان به قله‌های بلندتری در علم و معرفت دست می‌یابد نه تنها از ارزش آن کاسته نمی‌شود، بلکه درخشندگی‌اش بیشتر آشکار می‌شود و ابعاد جدیدی از معارف آن کشف می‌گردد. آری، این معجزه مناسب انسان‌های با فرهنگ و دانشمند است و به همین جهت با توسعه دانش و فرهنگ، اعجاز آن آشکارتر و روشن‌تر می‌شود. این در حالی است که آثار بزرگ‌ترین دانشمندان جهان از افلاطون و ارسطو گرفته تا ابن‌سینا و خواجه نصیر و رازی تا نیوتن و پاسکال کهنه می‌شوند و برخی سخنان آن‌ها بسیار ابتدایی و ساده جلوه می‌کند یا به تدریج اشتباهات‌شان آشکار می‌گردد و مردم گرچه به بزرگی از آن پیاد می‌کنند، اما می‌دانند که اشتباهات بزرگی هم داشته‌اند. اما قرآن که معجزه دلیل و سند نبوت پیامبر اکرم اسلام است، از نوع این اکتشافات بشری نیست. جا دارد بشر امروزی برای حل مشکلات و حرکت به سوی افق‌های جدیدی از حکمت و معرفت و تنویر افکار و اندیشه‌ها به این کتاب، کتاب دیروز، امروز و فردای انسان‌ها مراجعه کند.

خانواده مؤثرترین نهاد اجتماعی و اصلی‌ترین محیط تعلیم و تربیت انسان است و اسلام خانواده را مهم‌ترین و اساسی‌ترین واحد اجتماعی می‌داند که بنای آن بر الفت، همدلی و همدمی استوار است و این بنا محبوب‌ترین بناها در پیشگاه خداوند است. روابط آن بر مودت و رحمت پایه‌گذاری شده و گرمی کانون خانواده مورد توجه ویژه اسلام است. اسلام زندگی خانوادگی را بر مبنای حقوق و مسئولیت قرار می‌دهد و در آن وظیفه هر یک از اعضاء معلوم و مشخص است و در عین حال گذشت و فداکاری زوجین برای گرمی

کانون خانواده و استواری آن لازم است. همچنین یکی از وظایف اصلی خانواده پرورش فرزند صالح به عنوان ثمره و محصول آن برای جامعه اسلامی است که در این مورد آیات و روایات به صورت صریح و مستقیم اشارات و نکاتی جامع و کلی را بیان کرده است. نوشته پیشین را کتابی با عنوان (زن، خانواده، تربیت فرزند از منظر قرآن) است که حاوی طرح کلی با عنوان جایگاه زن، خانواده و تربیت فرزند از منظر قرآن و احادیث است که جلد اول این مجموعه از منظر قرآن و جلد دوم که در آینده نزدیک تقدیم می‌گردد، از منظر احادیث است.

یادآوری نکاتی چند درباره مطالب این کتاب ضرورت دارد:

- ۱- در این کتاب فقط از متن قرآن و تفاسیر (المیزان، نمونه و نور) استفاده شده و هیچ گونه تفسیر به رأی در هیچ جای کتاب مدنظر نبوده است.
 - ۲- طرح‌های گوناگونی ارائه شده که یکی از موشکافی‌ها و گفت‌وگوهای بسیار طرح فعلی کتاب فراهم آمد که در این طرح سه مقوله زن، خانواده و تربیت فرزند به دلیل اهمیت خانواده در اسلام مدنظر قرار گرفت.
 - ۳- مجموعه مباحث این کتاب به دو بخش کلی تقسیم شده است: بخش اول کلیات و تعاریف و بخش دوم بررسی و استخراج آیات مرتبط با سه مقوله زن، خانواده و تربیت فرزند است.
 - ۴- این کتاب نتیجه‌ای از تحقیقات انجام شده توسط گروهی از دانشجویان و اساتید علوم تربیتی دانشگاه پیام نور بوشهر است، اول متناسب با اهداف تربیت اسلامی که دارای جامعیت و شمول است، می‌باشد و دیگر این که در مباحث به منابع متقن و معتبر اسلامی و آیات و روایات استناد شده و سوم همان‌طور که ذکر شد این تحقیق به صورت گروهی و با مشارکت اساتید و دانشجویان حوزه علوم تربیتی و الهیات گردآوری شده است.
 - ۵- در این کتاب از مباحث تطبیقی و مقایسه‌ای با تفکرات و مکاتب دیگر پرهیز شده و منبع عمده همان آیات و روایات است.
- در پایان از زحمات تمام کسانی که در این کار تحقیقی ما را یاری کرده‌اند، سپاسگزاریم.